

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע כי תצא דף השבוע מועד קטן י"ט

פרנס השבוע

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

(ג) לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית	(ב) אליבא דהלכתא	(א) עם מראי מקומות	Follow any track ← פרנס ↓ היום
☐ דף י"ט עמוד א'	☐ דף י"ט עמוד א' עם רש"י	☐ דף י"ט עמוד א' עם רש"י ותוס'	יום ראשון
☐ דף י"ט עמוד ב'	☐ דף י"ט עמוד ב' עם רש"י <u>בענין תפילין בחוה"מ</u> ע' שו"ע (או"ח לח' א') #1 מג"א (או"ח לח') #2 ט"ז (או"ח לח') #3	☐ חזרה דף י"ט עמוד א' <u>בענין הנחת תפילין בשבת, יו"ט, וחוה"מ</u> ע' תד"ה רבי יוסי (מו"ק יט.) ע"ש ריטב"א (מו"ק יט.) #1 מאירי (מו"ק יט.) #2 קרן אורה (מו"ק יט.) #3	יום שני לע"נ
☐ חזרה א' ☐ דף י"ט עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' בית ישראל השלם (ח' עמו' לז-לח) #4 משנה הלכות (ח"ה סי' י') #5 דברי זאב (חלק כה' עמו' 21) #6	☐ דף י"ט עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בענין עשיית מלאכה למצוה בחוה"מ</u> ע' קונטרסי שיעורים (בב"ק עמו' קלח') #4 מנחת שלמה (מו"ק יט.) #5 שע"צ (תקמ"ה א') #6 שביתת יו"ט (עמו' קמד') #7	יום שלישי
☐ חזרה א' ☐ דף י"ט עמוד ב'	☐ <u>בענין לעשות ציצית בחוה"מ</u> ע' הגה"א (פ"ג אות כד') #7 מג"א (או"ח תקמה' ז' ח') #8 ט"ז (תקמה' ד') #9 ביאור הגר"א (או"ח תקמה') #10 תשובות אביגדור הלוי (או"ח עמו' שפג') #11 אבני דרך (ח"ט עמו' 507) #12	☐ חזרה דף י"ט עמוד ב' <u>בענין אם ג' ימים דווקא אם לאו</u> ע' רש"י (ד"ה ואין יט.) ע"ש נמו"י (מו"ק יא. מדפי הרי"ף) #8 גלין הש"ס (מו"ק יט.) ע"ש מנחת שלמה (מו"ק יט.) #9	יום רביעי
☐ חזרה ב' ☐ דף י"ט עמוד א'	☐ <u>בענין יום שביעי של אבילות ודינו בשבת</u> ע' שו"ע (יו"ד שצה' א') #13 פתחי תשובה (יו"ד שצה' ס"ק ב') #14 ט"ז (או"ח ס"ס תקנה') #15	☐ <u>בענין כיון שעמדו עליו המנחמין</u> ע' ריטב"א (מו"ק יט.) #10 רא"ש (מו"ק פ"ג אות לז') #11 קרן אורה (מו"ק יט.) #12 הלכות שמחות השלם (עמו' 42) #13	יום חמישי
☐ חזרה ב' ☐ דף י"ט עמוד ב'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' בירורי חיים (ח"ח עמו' 419) #16 הערות הגריש"א (מו"ק יט.) #17	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' זכרון נתן צבי (עמו' 60) #14 מנחת שלמה (מו"ק יט.) #15 הערות הגריש"א (מו"ק יט.) #16	יום ששי
☐ חזרה ג' דף י"ט מועד קטן ☐ חזרה דף י"ט מגילה	☐ חזרה דף י"ט מועד קטן ☐ חזרה דף י"ט מגילה	☐ חזרה דף י"ט מועד קטן ☐ חזרה דף י"ט מגילה	שבת
☐ חזרה דפים י"ב-י"ח מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף			הוספות

THE LEARNING OF MASECHES MOED KATAN HAS BEEN DEDICATED BY THE TALANSKY FAMILY

מועד קטן יט.-יט: עניני עיון

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני - בענין הנחת תפילין בשבת, יו"ט, וחזה"מ

מראה מקומות: תד"ה רבי יוסי (מו"ק יט.) ע"ש, ריטב"א (מו"ק יט.) #1, מאירי (מו"ק יט.) #2, קרן אורה (מו"ק יט.) #3.

תוכן הסוגיא: יש מבוכה גדולה בהמפרשים מהו הדין של תפילין בשבת, יו"ט, וחזה"מ. וע"ע במראה מקומות בעניני הלכה.

יום שלישי- בענין עשיית מלאכה למצוה בחזה"מ

מראה מקומות: כף החיים (תקמ"ה כג-כד') #4, מנחת שלמה (מו"ק יט.) #5, שע"צ (תקמ"ה א') #6, שביתת יו"ט (עמו' קמד') #7.

תוכן הסוגיא: האחרונים חוקרים ההיתר לתקן דברי מצוה בחזה"מ ואם יש לחלק בין תיקון ס"ת ומזוזה.

יום רביעי- אם ג' ימים דווקא אם לאו

מראה מקומות: רש"י (ד"ה ואין יט.) ע"ש, נמו"י (מו"ק יא. מדפי הרי"ף) #8, גליון הש"ס (מו"ק יט.) ע"ש, מנחת שלמה (מו"ק יט.) #9.

תוכן הסוגיא: יש מח' ראשונים אם כוונת המשנה "ג' ימים" דווקא אם לאו דווקא.

יום חמישי ויום ששי- בענין כיון שעמדו עליו המנחמין

מראה מקומות: ריטב"א (מו"ק יט:) #10, רא"ש (מו"ק פ"ג אות לז') #11, קרן אורה (מו"ק יט:) #12, הלכות שמחות השלם (עמו' 42) #13, זכרון נתן צבי (עמו' 60) #14, מנחת שלמה (מו"ק יט:) #15, הערות הגריש"א (מו"ק יט:) #16.

תוכן הסוגיא: יש מח' בין הריטב"א והרא"ש אם "עמוד" דווקא או לאו דווקא וע' מה שמאריך האחרונים בשיטתם.

2. מאירי (מו"ק יט.)

שהוא עומד לקרות בו במעמד כל ישראל⁽¹⁾ ולהעתיק ולהגיה ממנו ספר תורה למלך⁽²⁾. ר' יהודה מתיר לכתוב לעצמו ספרים⁽³⁾ תפילין ומזוזות. ויש מי שמוכיח⁽⁴⁾ מכאן שמניחין תפילין בחולו של מועד ואינו קרוי אות ביום טוב, שאם לא כן איך הותרה עשייתן במועד. וכן שמענו שנוהגין בצרפת. אבל בספרד נהגו שלא להניחין⁽⁵⁾. הואיל ורוב המלאכות נאסרו בו, וכן שיש בהם קרבן יום טוב. ר"ע קרבן מוסף. הרי הוא אות, ולא הותרה עשייתו במשנה זו אלא כדי להניחין לאחר המועד⁽⁶⁾. וכגון שנודמן לו עכשו מי שמלמדו ולא יודמן לו אחר הרגל. ומכל מקום יראה שאף לשטה זו מכל מקום אין איסור בהנחתם⁽⁷⁾. שהרי חולו של מועד אין בו איסור הוצאה ומשואי⁽⁸⁾ וטלטול⁽⁹⁾. אלא שלדעתם אין מברכין בהנחתם. וכן שמענו על קצת רבני צרפת מן המובהקים שבאחרוניהם שנוהגין להניחם בלא ברכה⁽¹⁰⁾. וכן הדברים נראין. וכן כתוב גדולי המפרשים בתשובת שא"ח, ושם כתבו שביום טוב אחרון של ימים אחרונים אין ראוי להניחם כלל⁽¹¹⁾. אבל בפרטים מניחין אותם. ובתשעה באב כתבו בה מי שערב לו לעשות כן יעשה. אבל אני לא הנחתם מעולם.

3. קרן אורה (מו"ק יט.)

אין כאן מקומו וכוונתם על הא דהביאו רמיה מן
הירושלמי ומשם מוכח דרב ורבה בר בר חנה ס"ל דזמן
תפילין ע"ז כתבו דאפשר דס"ל נמי דשבת זמן תפילין
ועיין תוס' מנחות (סס) דר"ק היטב בכל הגיל כי דברים
ברורים הם כעזר ה'.

גמרא הקובר את מתו ג' ימים כר', כבר הערתי לעיל
בפרקין גבי הא דאכל אינו נוהג אבילות ברגל
ודע כרחק יש חילוק בין שבת לרגל לענין אבילות
ומשמע משם דברגל אין אבילות כלל וכדעת הרמב"ם
ז"ל (פ"י מהלכות אבל ה"ג) אלא דמהא דאתי עשה דברים
ודחי לא שמעינן אלא דאינו נוהג אבילות ברגל אבל
לבטל לגמרי לענין שאינו צריך להשלים אחר הרגל לא
שמעינן מסברא דאתי עשה אלא חכמים אמרו כזה כל
שכבר התחיל באבילות קודם הרגל ונהג עיקר אבילות
הדינו ג' יום קודם הרגל בטלו שאר הימים לגמרי כיון
ההרגל מפסיקן לגמרי ואינו נוהג בו אבילות כלל אבל
ב' ימים קודם הרגל דלא נהג עדיין עיקר האבילות ס"ל
לתנא דמתניתין דצריך להשלים אחר הרגל אבל שבת
עולה למנין ואינו מפסיק לגמרי מפני שנוהג בו דברים
שבצניעה. ואתי שפיר לפ"ו לישנא דמתניתין מפני
שאמרו דנתינת טעם הוא דשבת עולה מפני שאינו
מפסיק האבילות בו ורגלים מפסיקין האבילות לגמרי
משי"ה אינן עולין וכיון דאינן עולין תו לא חיובוהו
להשלים אחר הרגל בשלושה ימים קודם הרגל לענין ד'
ובח' ימים לענין שלשים. וכענין זה מבואר בפירוש
המשניות להרמב"ם ז"ל וכן הרע"ב ז"ל בפירוש
המשנה וכן משמע מלשון הגימטריק יוסף והוא מפני
שאמרו הוא טעם לירושא דמתניתין.

אָלע דלא יתיישב האי טעמא על הא דח' ימים לפני הרגל בטלה ממנו גזירת ל' ואמאי הא רגל עולה למנין ל' משום דנהנה מצות שלשים ברגל וכדמסיק הש"ס ומאי טעמא אם נהג יום אחד משלשים לפני הרגל בטל הכל ועוד הא פליגי לקמן בגמרא (וד' כ"ג ע"ב) א' יש אבילות בשבת אי לא ולמ"ד אין אבילות בשבת מאי איכא בין שבת לרגלים ועוד לפ"ו מאי טעמא דר"א דאמר משחרב בהמ"ק עצרת כשבת הא דאי פשיטא דאיכא עשה דרגל אפילו אחר החורבן ואינו נוהג אבילות כלל ואמאי ל' יפסיק. והגימורקי יוסף כתב דטעמא דר"א הוא דהא דאין עולין והוא דווקא ברגל של ז' ימים שאם אתה אומר יעלו הפסיקו

הכי נמי בהא דאורי לי' רב לרב חננאל כש"ס רילן. רחד
נראה היא

וַיֵּץ מה שעמדתי לעיל על דברי הטור ז"ל שכתב
דבציצת לאחרים אסור והקשיתי דמאי שנא
מחפילין. ועיינתי בירושלמי (סו) ואיתא התם להדיא
כמש"כ דבציצת גמי שרי בין לעצמו בין לאחרים ורב
אמר הכי ופרך על"י גמי ממתינין דטווח אדם חכלת
לציצתו אבל לאחר לא ומשני כמו גבי תפילין רב פתר
למתינין בטווח להניח. וכיון דבחפילין קמ"ל כרב הכי
גמי בציצת והדבר ברור. ולשון אדונינו הטור ז"ל צ"ע.

ולענין מה שכתבו הראשונים דהאי מילתא דחול המועד אי זמן תפילין אי לא תליא בהך מחלוקת אי מלאכת חול המועד דאורייתא אי לא, לפמש"כ בריש מבילתין (ב' ע"א ד"ה משנה משקין) דליכא שום מלאכה פרטיות האסורה בחול המועד ועיקר אזהרת התורה לא היתה אלא להפנות ולשמר במועד ומסרן הכתוב לחכמים איזו לאסור ואיזו להחיר א"כ מחמת זה לא יקרא חול המועד בשם אות כיון דבאמת לא מיתסרי המלאכה בו. ועיין בחידושי בעירובין פרק המוצא (צ"ו ע"א ד"ה תנן ד"ה ימים) שהקשיתי על מה שדחו התוס' דר' מאיר ור' יהודה לטעמיהו דא"כ מאי דחיק הש"ס התם בעירובין למצוא מקום להוכיח דר' מאיר ור' יהודה ס"ל שבת זמן תפילין ואמאי לא מייתי הש"ס מכאן דמשנה וברייתא מפורשת הוא אליבא דר' מאיר ור' יהודה דס"ל שבת ויום טוב זמן תפילין הוא אלא ש"מ דחול המועד לאו בכלל יום טוב, ולכו"ע זמן תפילין הוא. ועיין בספר יד המלך משי"כ להוכיח כשיטת רש"י בכדי פרנסתו ולא עיין בדבריו התוס' וזל וכל דבריו דחורים הם ומאי דמשמע מתחילת דברי התוס' דאפילו בכדי פרנסתו לחוד הוא מיקל בכולהו כוונתם למה שפירשו בסוף דבכרי פרנסתו היינו בהרווחה דבאין לו מה יאכל ליכא מאן דפליג כדמוכח לעיל בפרק מי שהפך (י"ג ע"א) דליכא מחלוקת בזה נראה עוד דאפילו יש לו בהרווחה צורך יו"ט מ"מ התייר לכתוב כזי פרנסתו כיון שהוא לצורך המועד וכזי פרנסתו לא הוי אלא שיעור ירכה ירכה בכתיבה יתור מדיא. ועיין ברבינו ירוחם (שם) שכחב כן בשם י' אומרם. ולענין מה שהקשיתי לעיל על רבי התוס' ודייקי מרב ורבה בר בר חנה ולא דייקי משמואל ור' יוחנן ה"י נראה לי דמש"כ ורב ורבה בר בר חנה כו'

1. ריטב"א (מו"ק יט.)

ת"ר כותב אדם תפילין וכו'. כבר נחלקו רבותי בעלי התוספות ז"ל אם מניחים תפילין במועד, ויש אומרי' ⁴⁷⁰ שאין זמן תפילין בימים טובים מפני שיש בהן אות ג"כ, בפסח אות של חמץ, ובסוכות של סוכות ולולב ⁴⁷¹, והיינו דאסרי' הכא לכתו' תפילי' במועד לאחרים משום דלא צריכי ליה למועד ומוזוז דומיא דתפילי, ומי' לגרמיה שרינן ליה כדי שיהיו מזומני' לו לאחר המועד, וזה דעת רבי' יצחק ז"ל ⁴⁷², אבל רבי' שמשון ורבי' יהודה ז"ל כתבו דמועד זמן תפילין דעיקר האות היינו בימים שיש בהן עיקר המצות והן אסורין בעשיית מלאכה ⁴⁷³, והביאו ראיה מן הירושלמי שאמרו על שמועתנו ⁴⁷⁴, חד בר נש דאבד תפילי', אתא לספרא לקמיה דרבא בר בר חנא, א"ל זיל הב ליה תפילך וכתוב לנפשך, דתניא כותב אדם תפילין לעצמו אתא לקמיה דרב, א"ל זיל כתו' ליה להדיא, ואמרי' מתניתי' פליגא עליה דרב, ואמרי' פתר ליה להניח, פי' פתר לה רב למתניתא בעושה להניח עד לאחר המועד, אבל בזה שאבד תפיליו וצריך להם במועד כותבין לו לגמרי. והא דפסיק ותני סתמא משום דפשיטא ליה לתנא דלצורך המועד לכ"ע שרי, ואע"פ ⁴⁷⁵ שלא לצורך המועד התירו לעצמו כדי שיהיו מזומני' לו ולאחרים אסרו בשכר שלא יהא נראה כעושה משום הרוחת שכר כדפרש"י ז"ל ⁴⁷⁶, ומוזה הטעם התירו כדי פרנסתו, פי' כשיוציא השכר בצרכי המועד, ואע"פ שיש לו מה יאכל, דאי בשאין לו מה יאכל כל מידי נמי שרי כדאיתא בפ"ב ⁴⁷⁷. וגראי' דברי רבי' שמשון ז"ל, דכל היכא דאמרי' בתלמודא שבתות וימים טובים, היינו ימים טובים ממש כדאית' במס'

4. כף החיים (תקמ"ה כג-כד')

(כג) שם. וטווח ע"י ירכו תכלית וכו'. והא דנקט תנא תכלית, עיקר המצוה שהוא פתיל תכלית נקט, והוא הדין כשאין תכלית מותר גם כן לטוות הלבן, ופשוט הוא והכי נקטינן. ב"ח. וכן כתב בית יוסף בשם רבינו ירוחם דבכל חוטין של ציצית מותר. והוא שכתב כאן בהגה וציצית, ר"ל דבכל חוטין של ציצית מותר. וכן כתב הלבוש, חיי אדם שם, מקרא קודש שם:

(כד) שם. וטווח ע"י ירכו תכלית וכו'. ור"ל זהו דוקא כשצריך במועד, ולא דמי לתפילין, או תפילין גם כן שניחם מיד אחר המועד, מה שאין כן בציצית אין כל כך חובת גברא. אשל אברהם אות ד', מקרא קודש שם בליקוטי רימ"א אות ח'. מיהו בירושלמי פרק ג' דמועד קטן איתא בהריא דגם לטוות כדי להניח לאחר המועד שרי, אבל לצורך המועד אפילו לאחרים שרי יעו"ש. וכן פסק משנה ברורה אות י"ב. ומה שכתב הב"ח דוקא לעצמו מותר אבל לאחרים אפילו בחנם אסור, כבר חלק עליו האליה רבה אות ז'. ומה דאיתא בטור אבל לאחרים אסור, כתב שם האליה רבה אפשר דמיירי דוקא בשכר אסור יעו"ש:

7. שביתת יו"ט (עמו' קמד')

ליחיד לכתוב הוא משום מצוה עוברת, ולמה הביא כאן ההיתר לצורך ציבור שהוא לצורך המועד, הלא אין זה מעניינא, ולא בעינן היתר זה לענין יחיד, וצ"ע.

קו' השעה"צ מ"ש דהתירו משום מצות תפילין ומוזוה ולא משום כתיבת ס"ת

והנה השעה"צ (סק"א היל), אחר שהביא משמעות הב"י דאין להתיר כתיבת ס"ת והגהתה רק לצורך ציבור ודלא כתפילין ומוזוה, נתקשה ע"ז וז"ל, ולא אבין הטעם, דמ"ש מכתיבת מוזוה דמותר לכתוב לצורך עצמו שצריך לה במועד לכו"ע [היינו אפילו לדעת הטור שמחמיר בזה וכ"ש ליתר הפוסקים דס"ל דמותר אפילו בשביל אחר המועד כדי שיהיה מוזמן לו לקיים מצותו], והלא הכא ג"כ באם חסר כתיבה אות אחת אין לו מ"ע דכתיבת ס"ת, עכ"ד.

ובספר אור החמה (סי' תקמ"ה) ראיתי שמיישב קושיא זו עפ"י הנהגה חדשה בהבנת דברי הב"י, דהנה המ"מ כתב בטעם איסור כתיבת ס"ת במועד, משום דא"א לכתוב ס"ת שלימה לצורך הציבור ע"י סופרים הרבה, וכתב לבאר, דבאמת הא בהא דתליא, דכיון דלצורך רבים יש אופן לכתוב ס"ת שלימה ע"י הרבה סופרים משו"ה מותר גם להגיה ס"ת דרבים (על דרך טעם המ"מ היל), משא"כ בס"ת של עצמו שא"א לכתוב כולה בעצמו במועד, כמו כן הגהתה אסורה לצורך עצמו, ולפי"ז מוכן היטב למה אין להגיה ס"ת להב"י אף דכתיבת תפילין ומוזוה

5. מנחת שלמה (מו"ק יט).

תוד"ה וטווח, ובעשיית תפילין וציצית לא איירי במתני' ושם אין איסור וכו'. ו"ע דהרי איכא כמה מלאכות נעשיית תפילין וגם טורח גדול, ובשלמא נעשיית ציצית דהיינו חליטת י"ל דשרי, אצל נעשיית תפילין דהיינו הנמים קשה מ"ט אין איסור, ולע"ג.

6. שע"צ (תקמ"ה א')

תקמה א.א. פוסקים ומשמע מדברי הבית יוסף דנקט לדינא דאפלו הספר תורה הוא שלו ותקנוהו הוא לצורך עצמו דעל ידי זה יש לו ספר תורה כשרה, גם כן אסור לתקן במועד, ודלא כהר"א. ולא אבין הטעם, דמאי שנא מכתובת מוזוה דמותר לכתוב לצורך עצמו שצריך לה במועד לכלי ע"למא, [היינו, אפילו לדעת הטור שמחמיר בזה, וכל שכן ליתר הפוסקים דסבירא להו דמותר אפילו בשביל אחר המועד, כדי שיהיה מוזמן לו לקיים מצותו], והלא הכא גם כן באם חסר כתיבה אות אחת אין לו מצות עשה דכתיבת ספר תורה: ב. ואפילו בעת הקריאה, אלא צריך להוציא אותה [אלהיך רבה]: ג. אליה רבה: ד. ואם מותר לתקנה על ידי עכו"ם צריך [משבצות וקב]: ה. ט"ז ושאר אחרונים: ו. כגון ההיא מעשה דתרומת הדשן שהקהל מקבשים אחר שליח צבור וכותבים לו אגרת שיקרא, וכל כהאי גוונא:

8. נמו"י (מו"ק יא. מדפי הרי"ף)

ושרי ע"כ: מתני' ג' ימים וכו'. פירוש דעיקר האצלות הם ג' ימים הראשונים שאסור בהם הנחת תפילין ועשיית מלאכה אפילו אין לו מה יאכל ואינו יוצא מפתח ביתו וכיון שנהג אותם לפני הרגל בטלה ממנו גזירת ז' שהרגל מפסיק אצלותו ואין לו להתאצל עוד אחר הרגל אצל גזירת ז' דהיינו איסור גיהון בגדיו וגילוח שעריו חייב לנהוג אותו אחר הרגל שהרי לא היתה התחלתו כלל קודם הרגל ומה יפסיק וצגמ' מוכיח שימי הרגל הם מחשצון הל': ח' ימים וכו'. דכיון שחל עליו גזירת ז' יום אחד נלמד כמו שביאר מו"ה ואם ראה למחר לאחרים הנריכין להן צמוד כחבד ומותר להן כדי פרנסתו: ג. והא דרגל מנעל גזירת שלשים דוקא בשאר ממים אצל נאביו ואמו אינו חלוי בשלשים אלא אסור לספר עד שיגערו בו חמיריו ומיהו כחצ צמ"ג דוקא שפוגע בו הרגל בחוץ ל' אצל אס עברו ל' ואח"כ פגע בו הרגל או אפי' חל יום ל' נרגל הרגל מנעלו:

שיטת ריב"ב

ואם אינו מאמינו. עד שיכתוב לו את השטר והלוה אין לו מה יאכל או שמאמינו ואין לו

9. מנחת שלמה (מו"ק יט.).

10. ריטב"א (מו"ק יט:)

כיון שעמדו מנחמין מאצלו. פי' ביום ה' מותר ברחיצה וה"ה שמותר מכל גזירת ז' ⁵²² וחדא מינייהו נקט. ולמדנו ממנו כי קודם שיפרשו ממנו מנחמי' נוהג באבילות יום שביעי, והכין משמ' לקמן ⁵²⁵ גבי מי שבא ממקום קרוב, וזהו שנהגו לבוא ביום ז' ולהפסיק אבילותו ⁵²⁴, ונהגו לעשות כן בעשרה שאין שורת מנחמין פחותה מי' ⁵²⁵, ומי' אם לא באו מנחמי' בשביעית אינו צריך להם בשמיני, שכבר שלמא אבילותו מאליה ⁵²⁶, ולהפסקת יום שביעי שיהא מקצתו ככולו הוא דבעי להו. מעתה הקובר את מתו בא' בשבת אי אפשר להפסיקו בערב שבת כמו שנוהגי' בקצת המקומות, דהא יום ששי הוא, ושבת אינה מפסקת, וביום שבת לא שיכי מנחמי', ואיסורא נמי הוא לעשות כך בפרהסיא, ובקושי התירו ליחיד לראות פנים בשבת ⁵²⁷, אלא עומד אבל מעצמו ונוהג בדברים שבצינעא, ולערב הוא מותר מאליו ⁵²⁸, וכן הקובר את מתו קודם הרגל והרגל מפסיקו, יבאו מנחמי' שחרית ומפסיקי' אותו בשחרית, כדי שיהא מותר לגלח כל היום, ואם לא באו, אסור לגלח, והרגל מפסיקו מאליו, ומגלח ברגל ⁵²⁹ או לאחר הרגל, ומ"מ אין הרגל מפסיק עד ערב הרגל, ואפי' הוא יום כ"ט ערב הרגל ⁵³⁰ וזה ברור. וכן אומרי' דדוקא מקצת יום ז' ככלו, אבל ליל שביעי אינו ככל היום, שאין דרך מנחמי' אלא ביום, וכן הסכימו רבי' יצחק ז"ל ורמב"ן ז"ל ⁵³¹.

הלכה כאבא שאול ביום ל'. ק"ל דמשמע דלרבנן אפי' ביום ל' לא אמרי' מקצתו ככלו, וא"כ למה מודים ביום שמיני ערב הרגל דנימא מקצתו ככלו, זו תירצו בירושלמי' ⁵³² דכבוד הרגל שאני.

אפור ברחיצה עד הערב. פי' משום דרחיצה איפשי' לה ביום טוב כדאיתי' בדוכתא ⁵³³, וה"ה לכל דיני שבעה וחדא מינייהו נקט ⁵³⁴, ושלישי לאו

ולא כ"ג יום, היינו מפני שלמעשה האבילות היא שלשים יום, אבל באמת הדין שלשים אינו טהב אלא כ"ג יום, דמתחיל אחר גמר אבילות שבעה וכו'.

ולפי"ז אפשר להכין השיטה הטכרית נמוס' בע"כ (ד"ה אח"כ) דכיון דמקלף היום ככולו יום השביעי עולה לכאן ולכאן, והיינו מפני שיש שני דיני אבילות, דין אבילות שבעה ודין אבילות כ"ג יום, והדין אבילות כ"ג יום מתחיל בגמר השבעה, ולכן אותו היום עולה לכאן ולכאן. ולפי"ז מוכן הדין דמי שנעשה אצל בערב שבעה דיש לו לנהוג אבילות רק ט"ו יום אחרי החג כמבואר לקמן (כ"ד ע"ג) משום דנחשז אלו עשה אחת לפני הרגל כשבעה ימים, וגם מנכס לו ו' ימים מהשלשים יום משום דהרגל עצמו כשבעה, וקשה מ"ט סגי ליה בהכי, נהי דע"י עשה אחת בטל ממנו גזירת ז' אכל למה מנכס לו גם מהשלשים, אכל אי אמרין דאבילות שלשים היא רק כ"ג יום אחי שפיר.

אך באמת ז"ע להראש"ד דסבר שאבילות שלשים הוא מן המורה, מה סברא לומר שרגל יש לו דין של שבעה ימים, וגם ז"ע בעיקר הדין של אבילות שלשים שהם כ"ג יום הרי איכא מ"ד דילפינן אבילות שלשים מנזיר מדאיתא בגמ' (נע"כ), א"כ הלימוד הוא על שלשים יום ולא על כ"ג יום, וז"ע.

השמחה דוחה אבילות

שם, שבת עולה ואינה מפסקת ר' אליעזר אומר משחרב בית המקדש עצרת בשבת. עיין נקדן אורה ספרות וטעמים לך, וז"ע דעצרת גם בזמן הזה דאי חייב בשמחה, וא"כ איך כחב רש"י דעצרת עולה מן המנין הרי כל שחייב בשמחה אין עולה מן המנין, ודבר

נמחק בנקל, וגם אין מדקדקים לכתוב יפה והוי כמעשה הדיוט.

אם אבילות שלשים

הוי דין אבילות חדשה

מתני', הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל במלח הימנו גזירת שבעה שמינה כמלוי הימנו גזירת שלשים. ז"ע מה הטעם דקובר מתו שלשה ימים קודם הרגל מבטל גזירת שבעה ואינו מבטל גם את אבילות שלשים, הרי כמו שרגל מבטל ממנו אבילות שבעה ה"י יבטל שלשים, דהלא אם פגע הרגל באבילות שלשים שפיר בטל, א"כ מאי שגא דכיון שנמלא בתוך אבילות שבעה לא בטל, ובשלמא למ"ד אבילות מדרבנן, אפשר דתקנה דרבנן היא שרגל מוריד רק חדא דרגא, אבל למ"ד אבילות מדאורייתא ז"ע מ"ט כשנטלה אבילות שבעה לא בטלה גם אבילות שלשים.

וגר"א דאיה"נ מן המורה רגל מבטל גם אבילות שלשים, ומה שעדיין חייב באבילות שלשים הוא רק מדרבנן, ואף להראש"ד (הוצא נרא"ש לעיל סי' ג') סבור דאבילות שלשים לגבי גיהוק ותספורת מן המורה, מ"מ כל שפגע ברגל החיוב באבילות שלשים הוא רק מדרבנן כיון דהרגל הפקיע האבילות שלשים.

גם בעיקר הדבר חשבתי דיתכן דכלל אבילות דעלמא לא חל אבילות שלשים עד גמר אבילות שבעה, ומה שאסור בגיהוק ותספורת בתוך שבעה אין זה מחמת אבילות דשלשים, אלא הו"ל מדין אבילות של שבעה דאיהו ג"כ אסור בגיהוק ותספורת, ולאחר שכלה אבילות שבעה מתחילה אבילות חדשה והיא אבילות שלשים, וכיון שכן כל שהרגל פגע באבילות שבעה, לא פגע באבילות שלשים כלל, ולכן לא בטלה אבילות שלשים. וז"ל לפי"ז דמה שנקרא אבילות שלשים

11. רא"ש (מו"ק פ"ג אות לז')

וַתֵּרֶא אֶבֶל כָּל שְׁלֵשָׁה יָמִים הָרֶאשׁוֹנִים אֲחֹרֶי הַלֵּבִיָּה תַפְלִין וּמִסְקָנָהּ אֵינָה אֲחֹרֶי אֶבֶל יוֹם רִאשׁוֹן בְּלֻבֵּד דְּעִיקָר מִרְרָא חֵד יוֹמָא הוּא דְכַחֲבִיז וְאַחֲרִיתָהּ כּוּם מֵרִי בִּיּוֹן שֶׁהֵינָה יוֹם שֶׁנִּי שׁוֹב אֵינָה חוֹלֵךְ וְאִפְּלִיז בְּאֹר פְּנִים חֲדָשׁוֹת *
מֵה שְׂחַב רַב אֶלְפֶּס דְּאֵינָה אֲחֹרֶי אֶבֶל יוֹם רִאשׁוֹן בְּלֻבֵּד לְפִי שִׂיּוֹם רִאשׁוֹן כּוּלוֹ אֲחֹרֶי אֶבֶל שֶׁנִּי אֵינָה אֲחֹרֶי אֶבֶל מִקְּאָתָּה דְּכֹאֲמֵר (ז) רִיב"ל אֶבֶל שֶׁנִּי יָמִים הָרֶאשׁוֹנִים אֲחֹרֶי הַלֵּבִיָּה תַפְלִין מִשְׁנִי וְשֶׁנִּי בְּכָלל מוֹתֵר פִּירֶשׁ"י דְּשֶׁנִּי יָמִים אֲחֹרֶי מִקְּאָתָּה שֶׁנִּי כְּכּוּלֵּי וּבִכְהֵ"ג אֲמֵרִינָה בְּסוּבָה פֶּרֶק הִשָּׁן (דף סה.) אֶבֶל חֵיבִיז בְּכָל מִנְהוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּחֹרֶה חוּץ מִן הַתַּפְלִין וְכו' וְהֵ"מ יוֹם רִאשׁוֹן אֶבֶל יוֹם שֶׁנִּי לֹא קִשְׁטִיז מִשׁוֹם דְּמִקְּאָתָּה כְּכּוּלֵּי וּמִיּוֹ בִּזָּה כְּרִיךְ

לדקדק אם נאמר מקצת היום ככולו מיד בהנך החמה או נאמר אחר שעמדו מנחמים מאכלו דהיינו אחר שהתפללו עם האבל ויראה דמיד בהנך החמה אמרינן מקצת היום ככולו דדוקא ביום שביעי הוא דבעינן עד שיעמדו המנחמין) מאכלו לפי שמנחמין אותו בכל שבעת הימים) לך לא פסקה אצילות עד שיגמר ענין ו' ימים אבל יום שני לענין תפילין יום ל' לענין גיהוק ותספורת מיד בהנך החמה אמרינן מקצת היום ככולו כמו גבי שומרת (י"ו): [דף בא ע"ב] ת"ר אבל ג' ימים הראשונים אסור בעשיית

13. הלכות שמחות השלם (עמו' 42)

יראים פן לא יספיקו לקוברו לפני כניסת הרגל, או שיגרוחו לקוברו בעיר
אחרת ב) ותתכסה מעיני המתאכלים שעה אחת לפני הרגל בטלה הימנו
גזירת שבעה, דהיינו רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל וחשמיש המטה [וכפית
המטה] ומלאכת, ואם קברו ו' ימים לפני הרגל בטלה הימנו גזירת ל', ואם
חל שמיני ג' שלו להיות בשבת ערב הרגל, מגלח בערב שבת אפילו לרבנן
דאבא שאול ד, ומעמא הוי משום דאנוס הוא ולא מצי לגלח בערב הרגל,
וקי"ל כאבא שאול דאמר שבעה ימים לפני הרגל כטלה הימנו גזירת ל', ואם
לא גלח ערב הרגל אפילו הכי מותר לגלח אחר הרגל דימים נמי בטלו
(סו"ק י"ט א'), כמאן אזלא הא דאמר רב עמרם אמר רב אבל כיון שעמדו
מנחמין מאצלו מותר ברחיצה מיד, כמאן כאבא שאול, כתב רבי אב"ן
ז"ל דסנן עמידת מנחמין מאצלו היינו כשהתפללו עם האבל מנחה כבר, ואו
יכול לרחוץ בחמין ולהחליף בגדים אבל לא מנוהצין דגזירת שלשים לא
בטלו (שם עמוד ב' ה), ואמר רב הונא הכל מודין בשחל שלישי שלו להיות
בערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב, ולא אמרינן הכא מקצת היום
ככולו, מאי מעמא משום דאפשר ליה לרחוץ לאורתא, אבל תגלחת ותכנסת
שאי אפשר לעשות כיום טוב כהא דאמינן מקצת היום ככולו ו).

פירש רבינו שלמה עד הערב, עד הלילה רוחץ בצונן או יסתין עד חול המועד ורוחץ בחמין, וכן מצאתי בתוספות רבי יצחק ב"ר מרדכי שפירש לפני רבי יצחק בן אשר ז"ל והקשה מ"ש מנילוח דשריני בשביעי

12. קרן אורה (מו"ק יט:)

גמרא כיון שעמדו מנחמין מאצלו כו' וכתב הריטב"א ד"ל ודיוקא אם עמדו מנחמין אבל אם לא היו לו מנחמין אסור כל היום וכשחל יום שביעי בשבת אסור כל היום דבשבת ליכא מנחמין וכן כשחל שביעי בערב הרגל ולא באו מנחמין אסור לגלח כל היום והרגל מפסיקו ומוחר לגלח ברגל. וקשה לי על דבריו ד"ל דא"כ למה לא מוקי הש"ס לעיל הא דאבל מותר לגלח ברגל היינו אפילו כשחל שביעי בערב הרגל של חול ולא באו מנחמין דלא ה"י יכול לגלח ערב הרגל ועוד כשחל שביעי בשבת ערב הרגל אפילו לאבא שאול אמאי הותר לגלח ברגל הא לא שייך בזה מקצת היום ככולו כיון דא"א שיבאו מנחמין בשבת. ע"כ נראה דאדרבה אם לא באו מנחמים כלל כמו בשבת דאי מותר תיכף אחר מקצת היום, ורב עמרם הא קמ"ל דכל זמן שהמנחמים יושבין אסור ברחיצה וכן אמרו לקמן (דף כ"א ע"א) בבא ממקום קרוב ביום השביעי לר' שמעון דמונה עמהם והוא שמצא מנחמין אצלו זה בזה:

14. זכרון נתן צבי (עמו' 60)

כיון שעמדו מנחמין מאצלו: אפשר לפרש שזה שיעור במקצת היום ככולו באבילות דהיינו שלאחר שעבר הזמן שהמנחמים עומדים מאצלו כבר עבר מקצת היום וממילא נגמרה אבילות שבעה מחמת הדין שמקצת היום ככולו. וכן יש לפרש לדעת היש אומרים בטור סימן שפ"ה שמה שאכל מותר ביום שני להניח תפילין לאחר מקצת היום היינו לאחר שיתפלל ויעמדו מנחמין מאצלו. חזקן דעמידה מנחמין הוא שיעור במקצת היום באבילות בין במקצת יום ו' לכל דיני שבעה בין במקצת יום ב' לענין תפילין. אבל מלשון הרימב"א כאן שכתב, "וזהו שנהנו לבוא ביום ו' ולהפסיק אבילותו" משמע שזה דין מיוחד שיש בכח עמידת המנחמים להפסיק את האבילות ולא שזה שיעור במקצת היום.

ולכאורה יש לפרש במקם שיטת הריסב"א שעמידת המנחמים מפסיקה את האבילות שהוא מפגי שימי השבעה וניחום אבילים תלויים זה בזה ועמידת מנחמן מכריזה על גמר מצות ניחום אבילים ומסילא גם ימי השבעה נגמרו. ונראה שיש לדייק בן מרברי הרא"ש (בסמ"ן ל"ז) שחולק על ה"ש אומרים שהביא המור בענין חפילין ביום כ' ואמר "יוראה דמיד בהגן החמה אמרינן מקצת היום ככולו דרדוקא ביום שביעי הוא דבעינן עד שעמדו מנחמן מאצלו לפי ששנחמין אותו בכל שבעת הימים לכך לא פסקה אבילות עד שיגמר ענין ו' ימים" חזינן דעמידת מנחמן נחשבת לגמר ענין השבעה כמ"ש בביאור דברי הריסב"א.

אבל יש להקשות על זה דהא איחא בבריייתא לקמן (יט-כ) שהקובר את מתו ברנל מנחמים אותו ברנל אף שאין או אבילות שבעה. והרי"ב"א הוכיח לקמן כג: כדעת הרמב"ם שאין דברים שבצינעא נוהגים ברנל, נמצא דלדידיה אין שום איסורי שבעה נוהגים ברנל ומכל מקום יש ניהום אבילים ברנל ולאחר הרגל יש אבילות שבעה אבל אין מנחמים אותו כל ימי השבעה כיון שכבר ניהמו אותו ברנל. חזיון שיש מצות ניהום אבילים בלי אבילות שבעה ויש אבילות שבעה בלי ניהום אבילים ואינם תלויים זה בזה. וא"כ קשה מ"ש הרא"ש שעמידת מנחמים הוא גמר ענין ו' ימים.

וגראה שלעולם מצות נידום אבילים תלוייה במצות שבעה. ומה שהקשינו ממה שיש נידום ברנל יש להרץ שיש קיום שבעה במקצת בימי הרנל כמו שהוכחנו לעיל (י"א. ד"ה שבת עולה) ממ"ש המור בסימן

15. מנחת שלמה (מו"ק יט):

כיון שעמדו מנחמים מאצלו

שם, כיון שעמדו מנחמים מאצלו. מנחם דכנרי הריטב"א שיעמדו מנחמים מאצלו זה לעיכובא, דהיינו דכיום השביעי לא אמרינן מקצת היום כל זמן שלא באו מנחמים ועמדו מאצלו, וז"ע כיון דמקצת היום ככולו א"כ מהיכ"ח דנעינן דוקא שיעמדו מנחמים מאצלו¹²².

וצ"ע נאם אחד רוצה להחמיר על עצמו ולהמשיך לנהוג מנהגי אבילות אם יש בזה דיני אבילות, ועיין מה שכתבתי לקמן (כ"א ע"א) לענין תפילין ביום שני דאמרינן מקצת היום ומוחר להניח תפילין, ודקדקתי שכתוב רק "מוחר" ולא "חייב", דמנחם שעדיין שייך בו אבילות.

שם, הלכה כאבא שאול ביום שלשים. ז"ע דעפ"י רוב כבר כלו חדשיו, משום דאמרינן הלכה כדברי המיקל, והא כיון דאבילות דבר מורה א"כ זה ספק מורה, וכשלמא גענלע מו"ל או ספק ממור מנחם בקידושין (ל"ה ע"ג) דליכא הלכתא דספיקן מותר, אבל הכא דליכא הלכתא להקל ממין לומר הלכה כדברי המיקל¹²³.

אם דוקא מקצת היום

או סגי במקצת הלילה

שם. עיין בפתחי תשובה (סי' ש"ה סק"א) שהביא מחלוקת הפוסקים אם נעינן מקצת היום או אפילו מקצת הלילה, וכתב דלענין תלמוד מורה ופשמ"ש המטה שיש בהם מזה יש להקל כהדעות דאמרי דסגי נמקצת הלילה, וכיון שכן אין נטון להמחין עד ליל שביעי להגדר אחר גדול הדין, דאחרי מקצת הלילה כבר הו"ל ספק

16. הערות הגריש"א (מו"ק יט):

שיעור עמידת מנחמין. ועמד בקושיא זו הקרן אורה כאן, והרש"ש לעיל (דף י"ז): הקשה כן על הב"ח שכתב כשיטת הריטב"א.

טעם דבאבילות צריך שיעור עמידת המנחמים ובשבת

שם. צ"ב מאי שנא אבל משאר דינים, ובכל מקום שאמרו מקצת היום ככולו [כמו בזב וזבה] סגי בכל שהוא מתחלת היום, ומ"ש באבילות דצריך כדי שיעור עמידת מנחמין.

וצ"ל דבזב וזבה דצריך "ספירת" ו' לכן סגי בכל שהוא מיום השביעי, אבל באבילות דכל עניינו הוא "לנהוג" דיני אבילות ו' ימים, לכך לא חשיב "מקצת היום ככולו" עד שהיה [ביום השביעי] "ניהוג" אבילות בפועל ולכך בעינן ש"יעמדו" המנחמין. ואפילו לדעת הרמ"א הג"ל שייך ג"כ לומר טעם זה, דחז"ל הצריכו "שיעור זמן" של "ניהוג" אבילות בפועל, ומצד הסברא הג"ל.

ודקדקן אורה אחר שמביא דברי הריטב"א ומקשה עליו מהגמ' לעיל (י"ז): כתב דנראה לומר דאדרבה אם לא באו מנחמין כלל כמו בשבת ודאי מותר חיךך אחר מקצת היום ורב עמרם הא קמ"ל דכל זמן שהמנחמין יושבין אסור ברחיצה, אכן כבר הזכרנו דלדינא קי"ל כמש"כ הרמ"א דלעולם משערין שיעור זמן של עמידת המנחמין גם בלא באו מנחמין.

[וא"ר, כעין סברת הקרן אורה יש בשיטת הרמב"ן בתה"א (אות פ"ב) שכתב דמדינא מצד מקצת היום ככולו, עולה לו מקצת יום השביעי כבר בתחילת ליל שביעי, ומ"ש עמדו מנחמין מאצלו מותר משום דמקצת היום ככולו אם רצה לנהוג כולו באבילות נוהג והם שהיה דרכן שיבואו מנחמין אצלו ביום שביעי לנחם ולברך ברכת רחבה היאך יהא האבל מותר

עמידת המנחמים בשבת

[שם. עיין בהרמ"א המובא לעיל. ויש לרדן באבל שחל שביעי שלו בשבת כיצד משערין בזה.

וצ"א דמשערין לפי הציבור שהוא רגיל להתפלל עמהם ככל שבת וכשציבור זה סיימו תפילתן פסק אצלו דין שבעה, הגם שהוא עדיין לא התפלל. ואולי דאם הוא הקדים והתפלל בביתו וגמר תפילתו קודם לציבור שרגיל עמהן דגם בזה מותר].

חילוק מקצת היום ככולו בשבעה משלושים ומודים חכמים לאבא שאול ביום שלשים דאמרינן מקצת היום ככולו. וטעם החילוק בזה, משום דאבילות שבעה למדו (להלן כ'). ממש"ג והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה אף אבילות שבעה וכתב לא מצינו דמקצת היום ככולו, ואילו שלשים למדו מנחם ובגידר מצינו דמקצת היום ככולו.

אמר קרא קדוש יהיה יהיה בגימטריא שלשים. אין זה דרשא גמורה דהרי גימטריאות אינן אלא פרפראות לחכמה ואינן מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, וא"א ללמוד דינים מגימטריא, אלא עיקרו מהללמ"ס, והגימטריא אינה אלא כעין אסמכתא בעלמא.

מתי אבילות דא דאורייתא

שלשים יום מנץ יליף פרע פרע מנזיר. הנה דעת מקצת גאונים דאבילות יום ראשון [כשהוא יום מיתה וקבורה] דאורייתא הוא.

מו"ק יט.-יט: עניני הלכה

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני יום שלישי- בענין תפילין בחוה"מ

מראה מקומות: שו"ע (או"ח לח' א') #1, מג"א (או"ח לח') #2, ט"ז (או"ח לח') #3, בית ישראל השלם (ח' עמו' לז-לח) #4, משנה הלכות (ח"ה סי' י') #5, דברי זאב (חלק כה' עמו' 21) #6.

יום רביעי - בענין לעשות ציצית בחוה"מ

מראה מקומות: הגה"א (פ"ג אות כד') #7, מג"א (או"ח תקמה' ז-ח') #8, ט"ז (תקמה' ד') #9, ביאור הגר"א (או"ח תקמה) #10, תשובות אביגדור הלוי (או"ח עמו' שפג') #11, אבני דרך (ח"ט עמו' 507) #12.

יום חמישי ויום ששי- בענין יום שביעי של אבילות ודינו בשבת

מראה מקומות: שו"ע (יו"ד שצה' א') #13, פתחי תשובה (יו"ד שצה' ס"ק ב') #14, ט"ז (או"ח ס"ס תקנה') #15, בירורי חיים (ח"ח עמו' 419) #16, הערות הגריש"א (מו"ק יט:) #17.

4. בית ישראל השלם (ח' עמו' לז-לח)

אומר, שרק מי שהוא נשוי אין לו להניח תפילין בחוה"מ, אבל הבחורים יניחו תפילין, ובענין זה אין להם להתנהג בדרכי החסידות [ע"י אוצר החיים, ירושלים תשל"ח, עמ' שכו-שכז, סי' שנה, ועמ' שנו].

ומטהר"ר יחיאל שפיגל שליט"א שמעתי, שהגאון ר' יעקב יחזקי' גרינוואלד ז"ל בהיותו רב בצעהלים לא היה מניח בחוה"מ תפילין שלו, אלא היה שואל מאחר.

סימן יא: חלכות מזוזה.

סיפר לי מטהר"ר ברוך בנדט בלויא, ממפתלי בית מדרשו, ז"ל, בשם אחיו: כשלמד בבית המדרש בעיר ויצן, הסיר גוי אחד את המזוזה מפתח בית המדרש. הלך וסיפר להגאון ר' ישעי' זילברשטיין, אב"ד ויצן, ז"ל. התחיל הגאון לרעוד בכל גופו. כשנרגע אמר: גוי זה לא יעשה את הדבר שנית. אותו גוי טכנאי היה, וכעבור שני ימים נקטעה ידו במכונה.

סימן יא, פקיע כר: ולפי שהמזוזה הוא להזכיר יחוד שמו יתברך, לכן כשיצא מפתח ביתו וכן כשנכנס ינשק אותה.

אמר המו"ל: סיפרה לי אמי הרבנית ע"ה מעשה שהיה במאטערסדארף. פעם אחת בא

בשבתו פקיע"ק ירושת"ו, לא היה מניח תפילין בבית הכנסת בחולו של מועד, אלא היה מניחם בביתו בצנעה ובלא ברכה, והיה קורא בהם את שמע וחולצם.

ומתלמידו של הגר"י בוקסבוים, מטהר"ר אברהם שטרק שליט"א, שמעתי (ו בתמוז תשל"ב), שבשנות רבנותו הראשונות היה נוהג רבו להניח תפילין בחוה"מ בלי פרשיות, ואח"כ חדל להניח תפילין לגמרי בחוה"מ, והיה בא לבית הכנסת בלא תפילין.

וסיפר לי חתני הרב משה מנחם עקשמיין שליט"א (יו באלול תשל"ח), שהגר"י בוקסבוים היה נוהג לבוא לבית הכנסת בכל השנה כשהוא מעומף במליתו, ולא היו רואים את תפילו. פעם אחת ביקש תלמידו מטהר"ר יוסף משה פרידלנדר ז"ל לברר אם רבו מניח תפילין בחוה"מ, וכשעמד בתפילת שמונה עשרה נגש אליו והסתכל בפניו וראה שהוא מניח תפילין. לאחר התפילה אמר לו רבו לכוון את רצועות התפילין על הכתים ולהכניסם לתיק. הלך והתיר את התפירות וראה שאין פרשיות בכתים.

עוד סיפר לי, שהגאון מסטמר זצ"ל ציוה לבחורים להניח תפילין בחוה"מ בלא ברכה ולקרוא בהם ק"ש בלבד. וידוע שבעל דברי חיים זצ"ל היה

חלק'ת, סימן י, שהח"מ היה מניח תפילין בחול המועד בלי פרשיות.

וסיפר לי מטהר"ר דוד יונה ויס מפעזינג ז"ל, שהרב מפעזינג הגאון ר' יושע ליב שיל (המו"ל מנהגי ח"ס) ז"ל אף הוא הניח תפילין בחוה"מ בלי פרשיות.

והעירני הרב יוסף משה סופר שליט"א לעיין בשו"ת תירוש ויצהר, להגאון ר' צבי יחזקאל מיכלזון ז"ל, סימן קנ"ג. ובירחון התורני הכאר שנה ח סי' כז הובא בשם הגאונים מסטריא ומסקלא, שהעידו על הגאון בעל ישועות יעקב ז"ל שהניח תפילין בחוה"מ בלי פרשיות.

אמר המו"ל: סיפר לי הגאון ר' יוסף נפתלי שמערין זצ"ל (ואמר לי: כשאני מספר עובדא, הרי קבלתי זאת ממקור מוסמך, או מחמי או מגיסי הי"ד): פעם אחת שלח הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל זוג תפילין לחתנו החתם סופר, והיו הכתים מכריקים ביותר, מחמת שהיו משוחים בצבע לאק. לא רצה החתם סופר להניח תפילין אלו. אך מפני כבוד חותנו לא החזירם לו, אלא היה מניחם בחול המועד.

אמר המו"ל: ידוע מנחנו של הגאב"ד דגאלאנטא ר' יהושע בוקסבוים הי"ד, שהיה מניח בחול המועד תפילין בלי פרשיות. והגאון מרן ר' יוסף צבי דושינסקי זצ"ל,

ימות חשנה. ויש נוחגין להניחם בלא ברכות.

ע"י פסקי תוספות למנחות סי' קכא: יש מניחין תפילין [בחול המועד] בלא ברכה.

ושמעתי מאמור"ר מאה"ג זצ"ל מעם הנוהגים שלא לברך בקול רם, שכן ידוע מנהגם של גאונים, ר' יונתן אייבשיץ ובעל התם סופר זצ"ל, להניח תפילין בחול המועד בלא פרשיות [עיין בספר אות חיים ושלום, עמ' צז]. לפיכך התקינו שגם אלה המכריכים על התפילין בחול המועד יברכו בלחש, שלא ירגישו כגאונים הללו שאינם מכריכים.

אמר המו"ל: שמעתי מפי הגאון ר' פייבל פרנק, רב בימין משה, ז"ל, שבצעירותו שמע על מנהגו של ח"ס להניח תפילין בחוה"מ בלא פרשיות. וגם שמע, שלאחר פטירתו פתחו את הכתים בשני זוגות תפילין של ח"ס ולא מצאו פרשיות אלא בזוג אחד בלבד.

וע"י בספר שערי שלום (על קש"ע) דף רמו בהגהות מכשר שלום: ושמעתי מאמור"ר הגה"צ עמ"ר שליט"א, שאצל הגה"צ בעל זכרון יחודה אב"ד סטמר ז"ל מצאו לאחר פטירתו התפילין שהניחם בחוה"מ בלי פרשיות. עכ"ל.

וכן כתב הגאון ר' מנשה קליין, אב"ד אונגוואר, בספרו משנה הלכות,

משנה חלק ה הלכות כו

אלמ דנפיקר דברי השל"ה ז"ל זה רבות בשנים אשר הנאמי מדברי רבינו יוחנן נח" כ"כ ח"כ שלא כתב בדבריו ח"ל משימין אשר מקלה בראשן של חתנים במקום תפילין כדי לזכור חורבן ירושלים שנאמר אם אשכתך ירושלים משכת ימיני רש מקומות שנהנו להם תפילין דלא להו קרקפתא דלא מנה תפילין וחתם התפילין אשר מקלה בראשי חתנים וכו' פ"ט, ולכאורה נ"ע דהאך משימין אשר מקלה תחת התפילין והא הו תצוה וז"ל דס"ל דדבר מיעוט הוא ואינו חוץ והו קיל מסמרטוט שהמיר הרשב"א לעם הצורך בפש"ד ונ"ע ואולי יש לישב לפמ"ש בתצוה לטבילה דתלוי במקפיד או לא והכ"נ י"ל דכיון שמקפידין להיט האפר מקלה בראשי חתנים כדי לזכור החורבן א"כ בטל הוא לגבי הגוף ואינו חוץ וא"כ לא דמי לקמם אשר ונ"ע.

ובסופה שכתבנו נלפענ"ד לישב מנהג רבותינו נדיקים האחרונים ז"ל מדורות הקודמים שטבולו בכל יום במקוה ולא נסתפנו כלל וכן נהגו חסידים ואנשי מעשה ומקורם טהור טובע מרביט האר"י ז"ל כשטבול במקוה לא ספג המים מעליו כדי שיעלו מי טהרה בגופו הטהור ואדרבה הקפידו על מי המקוה שלא לנגב אוחס מעל גופו ולפי הג"ל אחי שפיר דמים לחים אינם חוללים כלל ח"כ בס"ד. ועיין עוד יד שאל יו"ד סי' קצ"ח בש"ך סק"כ ובס' עמודי אור סי' ל"ו ובס' אות חיים להגה"ק ממונקאטש סי' כ"ז סק"ג ומה שנלפענ"ד כתבתי. ונעיקר קושיה המל"מ דלמה ליה לכה"ג לנגב בחיוב לולי דמסתפינא ה"י נלפענ"ד דהרי קי"ל דאסור לקרוע בגדי כהונה וידוע דמים משחיתים הבגדים ולכן חייב להסתפג לחוס על הבגדים כ"ע דיו"כ שהיו יקרים מאד. [וע"פ משנה ח"ח סי' י'].

בברכה בלב ונפש.
משנה הקטן

5. משנה הלכות (ח"ה סי' י')

סימן י

הקונה תפילין שהניחם אדם גדול
אי צריך לבדקן קודם הנחתן

י"ד סיון התש"ל ברוקלין נ"י יצ"א

מע"כ ידידי היקר הרב הגאון וד"ח ט"ז אי"א וכו' כש"ת מוה"ר נתן צבי פרידמן שליט"א רב בבני ברק יצ"א.

א ובדבר מה שהעיר בספרי משנה הלכות ח"ד סי' ד' נמי שלקח תפילין של אדם גדול אי צריך לבדקן קודם הנחתן והביא בשם אהל אברהם מעשה במתנגדי הגאון ר"י אייכנשטן שפחתו וזג מחפיליו בפתח ולא מצאו בו פרשיות והסתכל הגאון מהר"י ז"ל כי הוא ס"ל כהוהר שלא להניח

תפילין בחו"מ משום לא תתגודדו החליט להניח בחס רקים ומיהא יא לא להכריח כי צריך לבדוק גם תפילין של אדם גדול כי א"א לאדם לדעת אם זהם פרשיות או לאו.

ולפענ"ד אי משום הא אין צוה כדאי לדחות הלכה פסוקה דהולכים אחר רוב וכו"ש דכה"ג אפילו מיעוטא דמיעוטא ליכא והגם כי שמעתי שגם לרבינו הח"ס ז"ל היו תפילין בלי פרשיות לחו"מ [נדבר זה כנראה שאין לו יסוד לאחר התקירה וכבר תקנתי את זה בתשובה להגר"י וועלך זצ"ל] מ"מ אין לחוש לזה ואדרבה אותן שנהגו כן ה' ידוע לתלמידים וגדולה מזו ה"ל לכ"ח לחוש שהרי בזמן הח"ס ה' קופר אחד שה' מחזר בעירות לבדוק תפילין ומחזות ולקח הפרשיות לעצמו וחזר וחזר התפילין בלי פרשיות חה יותר שכתב בעג"ה שהסופר יקלקל כידוע.

אבל האמת יורה דרכו דלא חיישין לחששות כאלו ואדרבה אומר אי לפ"מ דקיי"ל דהנכנס לביהכ"נ ומוציא תפילין מניחם בלי רשות בעלים משום דניחא ליה לאינש דליעבד מזה בממוניה א"כ אפשר דאסור לת"ח להיות לו תפילין כאלו כי שם יבא מי שהוא צריך לתפילין ולא יחוש לשאול ימיחם בלי ידיעתו ויכשל בנדרה לבעולה וצביטול מ"ע דהנחת תפילין ועיין ב"ק ס"ט ופ"ה מ"א דמפ"ש כרס רצני היו מציין אותו בקוחות אדמה ושל ערלה בפרסות בד"א בשביעית דהפקר ונהו אבל בשאר שני שבוע הלעיטוהו לרשע וימות והלעושי מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מה מחולל על המעות מוציא דח"ס מחיוב לתקן שלא יכשלו בנ"א על ידו במקום שמוחר לשני ככעין שלנו.

ודא מפשה דר"י ופענ"ד לאו מר בר רב אשי חסום עלה וגם כידוע דצימים כאלו אפשר שהיו שוגאים שהוציאו הפרשיות מן התפילין כדי להוציא לע"ז על אותו צדיק כנהוג בעג"ה בזמן מחלוקת והגאון ז"ל אם ה' אמת הדבר לא ה' יכול לתקן עצמו באופן אחר עכ"פ אין משם לפענ"ד ראי' לדקן.

בברכה ובדידות בלב ונפש.
משנה הקטן

סימן יא

אי מותר להניח הבית על תפילין של יד
לאחר הברכה שלא יתקלקלו

מ"ד למטמנים התשכ"ח ברוקלין נ"י יצ"א
למאן ולא קחונא מברכתא יהא שמי' מברך היה המוסלא ומופלג מלא פלג חו"כ וכו' כש"ת הרב אברהם יעקב אליעזר ווערצבערנער הי"ו.

6. דברי זאב (חלק כה' עמוד 21)

שם ה' תפילין ס' ל"א ס"ב בהגה שאין מברכין עליהם בקול רם, ובקונטרס הט"ז השיג על זה וכ' דכלפי שמיא גליא מה מהני אם יברכו בלחש או בק"ר, ולע"ד אין בו השגה כלל לפי דהמנהג הזה מיוסד על אדני הרא"ש וסייעתו דס"ל דמוכח מהש"ס דחש"מ חייב בתפילין וס"ל דבמקום דדברי הזהר מתנגדים לש"ס אין לחוש להם וכו' מ"מ יש לחוש לדברי הזהר אף כי לכבוד יו"ט מברכין בחשאי, וכה"ג מצינו בבשכמל"ו אומרים בחשאי מפני כבודו של משה לפי פשט הגלוי, וכה"ג אמן דהטוב והטמיוב כבס' קפ"ח ס"ב :

ענין ב' בענין לעשות ציצית בחוה"מ

גמ' ת"ר כותב אדם תפילין ומוזות לעצמו ולאחרים בטובה דברי ר"מ רבי יהודה אומר מערים ומוכר את שלו וכותב לעצמו רבי יוסי אומר כותב ומוכר כדי פרנסתו. אורי ליה רב לרב חננאל וכן, אורי ליה רבה בר בר חנה לרב חננאל [א] הלכה כותב ומוכר לעצמו כדי פרנסתו פירוש כדי פרנסתו בריוח דמי שאין לו מה יאכל מותר לעשות כל מלאכה אמר רב יהודה אמר שמואל ירני אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה טווה בין באבן בין בסלך * והלכה כותב ומוכר כדי פרנסתו תניא בחוספתא דמשקין (פ"ב) כותב אדם חשבונותיו במועד ומחשב יציאותיו במועד ומקבלין קבולת במועד למוצאי מועד אבל לא ימוד ולא יסקול ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול:

7. הגה"א (פ"ג אות כד')

* בלא שום שינוי ואיכא למימר דוקא חבלת דהוי דבר מועט אבל כל חוטין של ציצית לא וצריך שינוי וכל הני דשריין לכתוב ולטוות דוקא בשלא כוון מלאכתו במועד:

התאחדות המורים, רמת השרון, 1977

11. תשובות אביגדור הלוי (או"ח עמו' שפג')

דיני אבילות בחול המועד (סימן תקמז) | שפג

ס. הכנת ציצית בחול המועד
האם מותר בחוה"מ להכין ציציות, כלומר: לחבר את הפתילים לבגד?
כן.

דיני אבילות בחול המועד (סימן תקמז) [א]

סא. ניחום אבל בחול המועד
מי שלא הספיק לנחם את האבל קודם המועד - האם רשאי לנחמו בחול המועד?
למה?
יאמר לו המקום ינחם וכו', כי אם הרגל בטל השבעה הוא עדיין תוך שלשים.

12. אבני דרך (ח"ט עמו' 507)

בענין קשירת ציצית בחול המועד לצורך אחר המועד (ת, כב): כתב לי הרה"ג גדעון בן משה "בזיכרונותי בהגהות על ספר חוה"מ כהלכה רשמתי ששאלתי על פתגמא דנא למרן הגרע"י וצוק"ל ואמר לי שראוי להחמיר".

ענין ג' בענין יום שביעי של אבילות ודינו בשבת

13. שו"ע (יו"ד שעה' א')

א. (א) [א] כיון שעמדו מנחמים מאצל האבל ביום שביעי * מותר בכל דברים שאסור בהם תוך שבעה (א) דמקצת היום ככולו (ב) לא שנה מקצת יום שביעי לא שנה מקצת יום שלשים * א [ב] כיון שהניח (א) החמה ערך לחם למהריק"ש
שעה שוף שניה א [דמקצת היום ככולו]. ועין דרכי סימן תקנ"ט (ס"ג סימן תתקמ"ט):
הגהות רעק"א
ביאור הגר"א
שער [א] נספח ב [בספר דברים אטורים בו, וראיה הרמב"ם (כתובות קג, כ), וכמו שמבאר והולך, וכן במשנה נדרים לה, ח] ואחר [בספר כ, כט]:
[ב] [נפיק דין כל ש"ש בו]. גמרא [מועד קטן] כ"ז ב': [ג] וכל אותה בו ואם נזיר בו, ירושלמי שם [פי' הלכה זו]: [ד] [נפיק דין א"א יפהד בו, כמו שנאמר ואכה ג, לט] מה יתאון בו:
שעה [א] [נפיק א] כיון בו, [מועד קטן] י"ט ב' כמאן אולא כו': [ליקוט] כיון בו, עיין תוספות [שם] כ"א ב' ד"ה אפילו בו (ע"כ): [ליקוט] כיון בו כיון בו, תוספות [שם] והרא"ש [שם] פי' סימן ל', אבל הרמב"ם [נחת האדם עמר רטון חלק עליהם וכתב דאפילו מקצת הלילה עולה, ומה שכתוב (ס"ג י"ט ב') כיון שעמדו המנחמים, לפי שאם רצה לישב כל היום הרשות בידו, דרך היה לבא מנחמין, ולכן אסור לפי שעדיין ינחמו אותו, ומה שהביאו ראה ממה שכתוב [שם] כ"ז א' ולמראי שבת אף על פי בו, משם ראה להיפך, דאי סלקא דעתא דכל הלילה בעי צריכא למימר (ועיין שם ברט"ב"ל ר"ה שם ח"ד אפתי), אלא דמשום דמקצת הלילה עולה, סלקא דעתא דסני בדבר אחד בחליצת מעל, קא משמע לן דבעי כל דיני שבעה אף בכפית המטה אף לשעה אחת, ומה שהביאו ראה משומרת יום (דסוף פרק כ' דמגילה כ, א) גם כן אינה ראייה, דשם נמרינן מזהב דטבילתן ביום, ואדרבה משם ראה להיפך, ועיין רש"י בפסחים פ"א א' ד"ה אי נמי ביראה כו', ואף על גב דלרבנן דוקא ביסמא, היינו משום דסבירא להו דלא אמרין מקצת היום ככולו וסותרת אפילו ראתה בסוף היום והוא מימי הובה עדיין, מה שאין כן לרבי יוסי, אבל תוספות שם ד"ה א' נמי, פירשו כשיטתן, ע"ש. וכתב הרמב"ם [שם עמוד רטון] שכן הורה ר"ת בשעת הדחק, ועיין שם (נפולת הל"ט) (ע"כ): [ב] * שנה בו, שם [מועד קטן יט, כ] ונהרדעי כו': [ג] [ליקוט] כיון שהניח בו, כמו שכתוב בסוף פרק כ' דמגילה [שם], ועיין ברא"ש סימן ע"ז [מועד קטן פי' סימן ל']:

שנחמנוהו אף אחר מכן
נחמנוהו כולה:
ס"ג, ירושלמי שם:
ט. גם זה שם משמים
דרכי (יומין) [לפזר] [ח]:
י. מיתרל דרכי ח"ה בר
אלא וכו' (שם) [שבת] [ח]
דף ק"ה ע"כ [ק, א]:
יג. מור בשם רמב"ם פרק
י"ג מהלכות אהל [הלכה
יג], וכתב הספ"ק משנה
שדגרי רבנו ראיה אליו:
שעה א. מיתרל (דרכי
ח"ה בר גמדה)
[דרכי עמדת] [א] וכו'
מועד קטן דף (כ"ז)
ע"ה) [י"ט ע"כ] [א]
וכאלה שאלו שם (דף י"ט
ע"כ):
א. רא"ש [מועד קטן פי' סימן
ל] דרבינו ירוחם [נחמ]
ס"ג ר"ה ג, מד"ס שם
רמחמא ומגלה רחמ"ה:

אף על פי שאומר קדיש וזכרו ומתענה זו ביום, דמאחר דכבר הפסיק מאכלותו שוב אינו חוזר לאכלותו, כן כחג ה' י"ח (ד"ה מיהו). ונראה דהיינו דוקא בשאר מיני אכילות, אבל לאכול בסעודה של שמחה ומשחה אסור בכל שנה ביום שמת בו אז ואם, וכדכחג הר"ב לקמן סוף סימן ת"כ, כל שכן הכא: שצו א אינו קורע בו, כמג הכ"ס (ד"ה ומ"ש חתן) דהיכא שהיה אנוס כגון שהיה חולה ומסוק שזי אפסר לקרוע או כגון שאין דעתו ללול ומויזבט עליו, וצו לזכרו ולדעתו אחר שבעה, שהצו עכשיו כשעת חימום. דלא דמי לשוגג או מוד דעבר שעת חימום, כיון שהיה צריך שבעה ששעת שמת לו מת ומייב באותה שעה, אבל זה לא נחשבים אלא שבעה שחזר לזכרו ולדעתו ללול ומויזבט, ובאותה שעה חל עליו חובת קריעה, ע"כ:

ביום שלשים בבבלו מסנו גורת שלשים: הגה וזמדינות אלו שאין המנהגין רגילין ללכא ביום שביעי צריך להמתין עד שעה שרגילין המנהגים ללכא בשאר ימים דהיינו (א) לאחר יציאת מניית הכנסת שרגילין ללכא מנהגין כן נראה לי ודלא כמה שרגילין להמתין שעה על היום דאין הדבר תלוי רק בעמידת המנהגין:

ב ששע (ו) שמועה רחוקה בלילה כיון דסני בשעה אחת סלקא אפילו בלילה: ג מי שמת אביו או אמו בראש חדש ניסן (ב) ב (א) לא אמרינן בב"ס באחד שאחריו מקצת היום כבולו אלא צריך לנהוג בדברים האסורים בשנים עשר חדש יעד (ב) שיכנס ראש חדש ניסן: הנה ג (י) ונהגו (ג) (א) להוסיף עוד היום שמת בו האב או האם לנהוג בו דין שנים עשר חדש ונכון הוא:

סיכום שצו

דין אבל שלא נהג אבלותו כל שבעה. ובו ג' סעיפים: א אבל שלא נהג אבלותו תוך שבעה בין בשוגג בין במזיד משלים אותו כל שלשים (א) (א) חוץ מהקריעה שאם לא קרע בשעת חימום א אינו (א) קורע אלא תוך שבעה חוץ

היום שמת בו. נהגותה הדשן סתם ר"כ כמג הטעם, משום דאמרין קדיש וזכרו ומתענין בו, היום משה הוא בו, ולכן נוהגין ענין אכילות באותו יום, עכ"ל. ולפי זה אפילו עד עולם כל יארציי"ט שלו הוה הדין כן. ומו"מ ז"ל נ"ב ד"ה מיהו כמג דאם השנה מעוברת [ד] מותר ליכנס לבית המשחה לאחר י"ג חודש מלעיל סימן ע"א (סעיף ב), אז אין נוהג דין י"ג חודש ביום שמת בו אצלו ואף על פי שמתענה בו, כיון דכבר נכנס למשחה והפסיק אכילותו שוב אינו חוזר לאכילותו בו, עכ"ל. (א) ומתוהים דצ"ח, דהא עד עולם צריך לנהוג כן ביום יארציי"ט שלו, וכן כחג רמ"א סימן ת"כ סעיף י"ב שלעולם אין לאכול בסעודה בלילה של יום יארציי"ט. וכתב בלבוש (סעיף ג) אולי במקומו של רמ"א נהגו כן, כי ברוב המקומות שפגמתי לא ראיתי נוהגים כן:

שצו (א) חוץ מהקריעה

בר. לעג"ד נראה אם היה חולה ודעתו אינה מיושבת ממחמת חולי לא אוליך בזה בשר שעת חימום, דהא אין יודע להמתחם, אלא כשחזרו לו דעה ללול כשאר כל אדם אז הוה חימום שלו. אבל לא לכפת לן כמי שהוא אינו יכול לקרוע ממחמת שהוא מסוכן בחלי, דסוף סוף ידע בחימום צעת ההיא, ועל כן פטור אחר כך מלקרוע, כן נראה לי:

ביאור הגר"א

[ד] (פס"ה ב) שמועה ב', ברא"ש ש"ס. וכן נראה, מדקאמר במגילה שם כיון דבעיא ספירה, דוקא כהאי גוונא, וכן סרלא חגי בסוף יוסא (ושאר מקומות שבת קמא, א) רק הוב בר (משמע דשאר סמאלים שיוכלין כן כיום בין בלילה ופיין בנתיב פרק א' דמקולות הלכה ו' ורמב"ד שם): שצו [א] (פס"ה א) חוץ בר, כנזכר לעיל סימן ש"מ סעיף י"ח:

הגהות רעק"א

שצו (א) וישרע פס"ה א) חוץ מהקריעה. כתפארת (משה סגן דהיינו אם נהג אכילות ולא קרע אינו קורע אחר שבעה, אבל אם לא נהג אכילות כלל בענין שצ"ח (נהוג להשלים כל שלשים, קורע גם כן כשטוב דין שבעה, ע"ש. ומתקן של הרב כנסת הגדולה כחשבונו כמפר נפי חיי (תלך ירד סימן רל"ט) מנאזר דלא סבירא ליה הכי, דכלל ענין אינו קורע:

14. פתחי תשובה (יו"ד שצ"ה ס"ק ב')

באר היטב

(ב) שיכנס. הטעם בחרונו הדשן שם דכל שחלי נמנין הימים אמרינן מקצת יום האחרון נכיל, מה שאין כן באכילות הפלגי צ"כ חדש ככל דוכח, אם סלמא מקלמו כחול לא יעטרך להחליל רק קלח חדש האחרון, חיה אינו, עכ"ל הט"ו (פ"ק ב): (ג) (הוסיף). ואפילו חל אצלו היום כנסת טהב בו דין י"ב חדש, כן הוא מהרומת הדשן סימן רל"ב. מיהו כשהשנה מעוברת דמותר ליכנס לבית המשחה לאחר י"ב חדש כמו שכתוב בסתם ש"א סעיף ב', אין נוהג דין י"ב חדש ביום שמת בו אז או אם אף על פי שאומר קדיש וזכרו ומתענה זו ביום, דמאחר שכבר הפסיק מאכלותו שוב אינו חוזר לאכלותו, כן כחג ה' י"ח. ונראה דהיינו דוקא בשאר מיני אכילות, אבל לאכול בסעודה שמחה ומשחה אסור בכל שנה ביום שמת בו אז או אם, וזמנו שמת הר"ב לקמן סוף סימן ת"כ, כל שכן הכא: שצו א אינו קורע בו, כמג הכ"ס (ד"ה ומ"ש חתן) דהיכא שהיה אנוס כגון שהיה חולה ומסוק שזי אפסר לקרוע או כגון שאין דעתו ללול ומויזבט עליו, וצו לזכרו ולדעתו אחר שבעה, שהצו עכשיו כשעת חימום. דלא דמי לשוגג או מוד דעבר שעת חימום, כיון שהיה צריך שבעה ששעת שמת לו מת ומייב באותה שעה, אבל זה לא נחשבים אלא שבעה שחזר לזכרו ולדעתו ללול ומויזבט, ובאותה שעה חל עליו חובת קריעה, ע"כ:

ג' סימן תקצ"ט (סימן תתקט"ז) שהבירע דלענין תלמוד תורה וחשישים המטה דאית בהו מצוה אית לן למספק כדברי המקילין דמקצת לילה בכל היום, אבל ברחיצה וסיכה ושאר הדברים דלית בהו מצוה פסקינן כדברי הסחסיירים דבעו מקצת היום דוקא ולא מקצת הלילה. ומיהו צריך להמתין מלשמש בלילה יותר מעט ממה שהוא רגיל, כדי שיהא נוהג גם בו מקצת אכילות, ע"ש. ועיין ברובי' החרשות (מ"א) סימן רס"ח: (ב) (א) אחר יציאת מבית הכנסת. עיין כחשוכה גבעה שאלו סימן ע' שושאל באכל שחל יום שביעי שלו בשבת אם מותר ללבוש חלוק לכן בבוקר קודם תפלה שהריה, וכתב דלפי מה שכתב הט"ו בספר ח"ב ס"ק ה' דאווז אכילות שהוא בקום ועשה כגון חליצה מנעלים ובפיית המטה, בוד דוקא צריך להמתין עד עמידת המנהגים, אבל אכילות שהוא בשב ואל תעשה כגון גירחן ומסורה סני כהנץ החמה, ע"ש, אם כן הנא בלבישת חלוק דשב ואל תעשה הוא גמי פני כהנץ החמה. אך באמת דברי הט"ו מפורין בר, עיין שם שהעלה דאף מה שהוא בשב ואל תעשה צריך גם כן להמתין עד עמידת המנהגים, והוא הדין לענין לבישת חלוק לבן דאסור עד אחר התפלה: (ג) (א) אמרינן בכ"ס באר"י. עיין כחשוכה הרדב"י חלק ג' סימן תצ"ד (סימן תתקנ"ז) שדעתו להקל:

שי' מנן אברהם נ"י אורח חיים תקנה תקנו הלכות תשנ"ה (א"ח ס"ס תקנה')

תקנו **השנים** שאין מצדילין מנעוד יום ^(א) כמו שכתוב סוף סימן רצ"ג, דכיון דלדידיל קצליה לתשעה באב עליה ואסור לשחות מהכוס (טור), בעל הלכות גדולות סימן ב עמוד לו רמב"ן מורה האדם שער האכל ענין אצילות ישנה עמוד רס). ואם כן "משמע בזה"ל ^(ב) דמפלג המנחה ולמעלה מודה הרמב"ן אם קיבל עליו התענית אסור לאכול שהוא (ביום) [כיום] המחמת עצמו, וכן כתב הב"י בסימן תקנ"ג [עמוד רמ ד"ה כתב הרמב"ן] בשמו [שם עמוד רנ]. ^(ג) ואם תאמר יתן לחינוק לשחות, (ד) גוריון שיבא למסרך לשחות אף אחר שיגדיל, דזה מקרי דבר קבוע כיון שלפי קביעות השנים חל במוצאי שבת, מה שאין כן במילה בתשעה באב שנתנין לחינוק (טור סימן תקנ"ט עמוד רנ"ג). ודוקא דבר שאנו עושין בשבילנו, אבל דבר שאנו עושין בשביל החינוק לא גוריון דלמא אחי למסרך, ולפיכך נותנין לו לאכול ולשחות (ר"ן פ"ק) [פרק כן דשבת נ, א ד"ה ודחישין]. ^(ד) עיין ביו"ד סימן שמ"א סעיף ב' וסימן שצ"ז בט"ז [פ"ק בן: א ע"ה בשבשים]. אף על גב דמותר להרית ביום התענית, דהא אפילו טעמיה יש מחירין כמו שכתוב סימן תקס"ז [פ"ק א] דאינו אסור רק אכילה ושחיה, מכל מקום כיון דהנשמים נאין במוצאי שבת לתענוג ^(ה) להשיב נפש יחירה [טור ריש סימן רט] אין נכון לפשות כן בתשעה באב. וכן כתוב בש"ך ^(ו) ביו"ד סימן רס"ה [פ"ק יב] דלא כמו שכתוב שם בשו"ע [פ"ק ד]. ועיין מה שכתבתי ^(ז) לענין יום הכיפורים [סימן מו פ"ק ח: סימן תרכ"ט ד]: **ב** וב"י מוצאי תשעה באב. ואפילו למאן דאמר דאינו מצדיל אלא יום ראשון ^(ח) כמו שכתוב סימן רצ"ט סעיף (ד') [ו], הכא כיון דלא אפשר להבדיל מודה (הרא"ש פתני ש"ד סימן מ בעל הלכות גדולות ס). ופי' שמחשבה שמי ימים ישמע כליל עשירי הבדלה מאחרים "ואל ימתין עד ליל שלישי להבדיל בעצמו, כי כל אקרוכי הבדלה לשבת עדיף טפי (מטה משה סימן משל). ואי ליכא אחר אלנו יתן לחינוק לטעום:

סימן תקנו

תשעה באב שחל ביום ראשון. ובו סעיף אחד:

א ^(א) ליל תשעה באב שחל באחד בשבת בשרואה הגר **(א)** אומר בורא מאורי האש ^(ב) ואינו מברך א על הבשמים ^(ג) ב ^(ד) ובליל מוצאי תשעה באב ^(א) מצדיל על הכוס ^(ד) ואינו מברך לא על הגר ולא על הבשמים:

הבשמים. אף על גב דמותר להרית ביום התענית, דהא אפילו טעמיה יש מחירין כמו שכתוב סימן תקס"ז [פ"ק א] דאינו אסור רק אכילה ושחיה, מכל מקום כיון דהנשמים נאין במוצאי שבת לתענוג ^(ה) להשיב נפש יחירה [טור ריש סימן רט] אין נכון לפשות כן בתשעה באב. וכן כתוב בש"ך ^(ו) ביו"ד סימן רס"ה [פ"ק יב] דלא כמו שכתוב שם בשו"ע [פ"ק ד]. ועיין מה שכתבתי ^(ז) לענין יום הכיפורים [סימן מו פ"ק ח: סימן תרכ"ט ד]: **ב** וב"י מוצאי תשעה באב. ואפילו למאן דאמר דאינו מצדיל אלא יום ראשון ^(ח) כמו שכתוב סימן רצ"ט סעיף (ד') [ו], הכא כיון דלא אפשר להבדיל מודה (הרא"ש פתני ש"ד סימן מ בעל הלכות גדולות ס). ופי' שמחשבה שמי ימים ישמע כליל עשירי הבדלה מאחרים "ואל ימתין עד ליל שלישי להבדיל בעצמו, כי כל אקרוכי הבדלה לשבת עדיף טפי (מטה משה סימן משל). ואי ליכא אחר אלנו יתן לחינוק לטעום:

ערך לחם למהריק"ש

תקנו **השנים** שאין מצדילין מנעוד יום ^(א) כמו שכתוב סוף סימן רצ"ג, דכיון דלדידיל קצליה לתשעה באב עליה ואסור לשחות מהכוס (טור), בעל הלכות גדולות סימן ב עמוד לו רמב"ן מורה האדם שער האכל ענין אצילות ישנה עמוד רס). ואם כן "משמע בזה"ל ^(ב) דמפלג המנחה ולמעלה מודה הרמב"ן אם קיבל עליו התענית אסור לאכול שהוא (ביום) [כיום] המחמת עצמו, וכן כתב הב"י בסימן תקנ"ג [עמוד רמ ד"ה כתב הרמב"ן] בשמו [שם עמוד רנ]. ^(ג) ואם תאמר יתן לחינוק לשחות, (ד) גוריון שיבא למסרך לשחות אף אחר שיגדיל, דזה מקרי דבר קבוע כיון שלפי קביעות השנים חל במוצאי שבת, מה שאין כן במילה בתשעה באב שנתנין לחינוק (טור סימן תקנ"ט עמוד רנ"ג). ודוקא דבר שאנו עושין בשבילנו, אבל דבר שאנו עושין בשביל החינוק לא גוריון דלמא אחי למסרך, ולפיכך נותנין לו לאכול ולשחות (ר"ן פ"ק) [פרק כן דשבת נ, א ד"ה ודחישין]. ^(ד) עיין ביו"ד סימן שמ"א סעיף ב' וסימן שצ"ז בט"ז [פ"ק בן: א ע"ה בשבשים]. אף על גב דמותר להרית ביום התענית, דהא אפילו טעמיה יש מחירין כמו שכתוב סימן תקס"ז [פ"ק א] דאינו אסור רק אכילה ושחיה, מכל מקום כיון דהנשמים נאין במוצאי שבת לתענוג ^(ה) להשיב נפש יחירה [טור ריש סימן רט] אין נכון לפשות כן בתשעה באב. וכן כתוב בש"ך ^(ו) ביו"ד סימן רס"ה [פ"ק יב] דלא כמו שכתוב שם בשו"ע [פ"ק ד]. ועיין מה שכתבתי ^(ז) לענין יום הכיפורים [סימן מו פ"ק ח: סימן תרכ"ט ד]: **ב** וב"י מוצאי תשעה באב. ואפילו למאן דאמר דאינו מצדיל אלא יום ראשון ^(ח) כמו שכתוב סימן רצ"ט סעיף (ד') [ו], הכא כיון דלא אפשר להבדיל מודה (הרא"ש פתני ש"ד סימן מ בעל הלכות גדולות ס). ופי' שמחשבה שמי ימים ישמע כליל עשירי הבדלה מאחרים "ואל ימתין עד ליל שלישי להבדיל בעצמו, כי כל אקרוכי הבדלה לשבת עדיף טפי (מטה משה סימן משל). ואי ליכא אחר אלנו יתן לחינוק לטעום:

באר היטב

שערי תשובה

16. בירורי חיים (ח"ח עמ' 419)

עליה לתורה לאכל ביום השביעי לאבילותו בשבת

לא יעשה מעשה הניכר, אלא דעולה למנין משום דנוהג בו דבר שבצנעה. ולפי"ז אף בשבת מותר לקרותו לתורה מעיקר הדין, אלא כיון דבחול ממתין עד אחר התפילה של שחרית, גם בשבת ימתין עד אחר מוסף. ומ"מ משמע דאינו אלא חומרא בעלמא. ע"כ. וכ"כ בחכמת אדם (כלל קטע ס"א), ועיין בספר שערי אפרים (שער מ' סק"ט) דלא יעלה לתורה בשחרית, ורק במנחה יעלה.

ב) אולם בשדי חמד (מ"ה מערכת אילנות אות כט) הביא דמסקנת רבני האחרונים, דשרי לאכל לעלות לתורה אף בשחרית בשבת, דכן כתב בזכור לאברהם (דף קע"ז ע"ב ד"ה מקלמ), וכ"כ במסגרת השלחן (סימן ש"ה), ועיין במשנת ר' אליעזר (מ"ב סימן ל') דמנהג מקומו שמתפללים בבית האכל והולך לביהכ"נ לקריאת התורה, יכול להפטיר וכו' ע"כ. וכן הובא בשו"ת פני יהושע² (מ"ב הנדמ"ח סימן ט"ז), דבשבת סגי בהנץ החמה ע"כ. הרי לן פלוגתא דרבנותא, והא באכל הלך אחר המיקל.

ו"בר מהכי, בנר"ד דאיידי דהאכל הוא בעל שמחה, על הולדת נכדו, ואזי הכל רואים שמחותו הסבא השני מקבל עליה לתורה, ואילו הוא אינו מקבל עליה, אזי הוי אבילות בפרהסיא.

העולה מן הדברים: אבל ביום שביעי לאבילותו ביום שבת, והוא גם בעל שמחה על לידת נכדו, ודאי יכול לעלות לתורה.

ועתה הראני הגאון רבי נחום יברוב שליט"א מח"ס הנפלאים 'דברי סופרים על הלכות אבילות', דבספר גשר החיים (ס"א סכ"א ס"ד אות ג') כתב דביריני, דמלבד שיש ראשונים שאומרים שגם מקצת הלילה ככולו, הרי בשבת רבים הם הפוסקים כי די בהנץ החמה [כדהבאנו לעיל משו"ת פני יהושע]. והמיקל בכלל [היינו אף לא כהן, היכא דליכא כהן אחר] לעלות לתורה בשחרית לא הפסיד, דיש גם לצרף שיטת הרדב"ז (ס"ג סימן קנ"ט) [הובא בפת"ת (יו"ד סימן ש"ה סק"ה)] דהא דבעינן מקצת היום, הני מילי לדברי אבילות שאינם מהמצוה, אבל לגבי מצות תלמוד תורה די היה גם במקצת מן הלילה ע"כ.

מוצש"ק תולדות ג' כסלו ה'תשע"ג

שאלה: ע"ד שאלתו, דאבינו מורינו שליט"א ביום השביעי לאבילותו¹, והוא גם עת שמחה לידת הבת [מתוך התאומים] לבנו - אחינו הר"ר מרדכי יוסף הלוי הי"ו, האם יכול אאמו"ר לקבל עליה לתורה ביום ש"ק, דכאמור הוא ז' לאבילות.

תשובה: א) בשו"ע (יו"ד סימן ש"ה ס"א) כיון שעמדו מנחמים מאצל האכל ביום השביעי, מותר בכל דברים שאסור בהם תוך ז', דמקצת היום ככולו, לא שנה מקצת יום שביעי, לא שנה מקצת יום שלושים, כיון שהנץ החמה ביום שלושים בטלו ממנו גזירת שלושים. הגה, ובמדינות אלו, שאין המנחמים רגילים לבוא ביום ז', צריך להמתין עד שעה שרגילים המנחמים לבוא בשאר ימים, דהיינו לאחר יציאה מביהכ"נ שרגילים לבוא מנחמים וכו'. דאין הדבר תלוי רק בעמידת המנחמים. ע"כ.

והנהגה בנר"ד דאיידי ביום השביעי שחל בשבת, נחלקו הב"ח והט"ז בסימן ת"ב סק"ה, ביסוד הדבר אי אמרינן מקצת היום ככולו בשבת. דלדעת הב"ח אסור לאכל לעלות לתורה אף במנחה דשבת, כיון דחמירי מבימות החול, דהתם כיון דעושה מעשה אבילות במקצת, יוצא ידי חובתו באותו מקצת הניכר משום אבילות, אבל בשבת דאינו מעשה שניכר משום אבילות, לא יצא י"ח ספירה ביום השבת, ומשום צריך לנהוג כל היום אבילות בדברים שבצינעא, ולכן אין לקרות לאכל לתורה.

אבל הט"ז פליג וס"ל כהני דאמרי דאף בשבת אמרינן מקצת היום ככולו², ואע"ג דאינו עושה איוה מעשה באותו מקצת, דהא גם ביום השבת כולו

א. על אחיו השקדן המצויין, זהיר וזריו לכל דבר שבקדושה, דורי אהובי הרה"ג רבי אברהם ב"ר צבי אריה הלוי סגל זצ"ל שנלב"ע ביום ש"ק כ"ה מרחשון ה'תשע"ג. יה"ר שיאה מלין יושר בעדינו. ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

ב. וכ"כ הש"ך (סימן ת"ב סק"ד) דאף רבינו יחיאל ס"ל דגם בשבת אמרינן מקצת היום

17. הערות הגריש"א (מו"ק יט:)

[שם. עיין בהרמ"א המובא לעיל. ויש לדון באכל שחל שביעי שלו בשבת כיצד משערין בזה.

ונראה דמשערין לפי הציבור שהוא רגיל להתפלל עמהם בכל שבת וכשציבור זה סיימו תפילתן פסק אצלו דין שבעה, הגם שהוא עדיין לא התפלל. ואולי דאם הוא הקדים והתפלל בביתו וגמר תפילתו קודם לציבור שרגיל עמהן דגם בזה מותר].